

Řešení rostoucí inflace v rámci odvětvového kolektivního vyjednávání o mzdách

Úvod

Podle hospodářské prognózy Evropské komise z jara 2023 poklesne inflace v EU v roce 2023 na 6,7 % (z 9,2 % v roce 2022) a následně v roce 2024 klesne na 3,1 %. Přestože se očekává, že celková inflace bude i nadále klesat, vzhledem k prudkému poklesu cen energií se předpokládá, že jádrová inflace, která nezahrnuje ceny energií, zůstane vysoká, a to na 6,9 % v roce 2023 a 3,6 % v roce 2024.

V roce 2023 Evropská centrální banka oznámila, že podle prognóz zůstane inflace příliš dlouho příliš vysoká, a proto pokračuje ve zvyšování úrokových sazeb, které v květnu 2023 zvýšila o 25 bazických bodů, aby zajistila dosažení střednědobého cíle inflace v roce 2025 ve výši 2 %.

Makroekonomické údaje a prognózy ukazují, že i když nejsou brána v úvahu rizika hrozící recese, inflace i nadále snižuje kupní sílu domácností, pracovníků i spotřebitelů.

Politické souvislosti

Komise předpokládá, že reálné mzdy v roce 2023 klesnou, přičemž inflace bude i nadále snižovat kupní sílu pracovníků a domácností. Ke konci roku se však očekává mírné zvýšení reálných mezd. Tento vývoj mezd neodráží rostoucí životní náklady. Růst nominálních mezd je nižší než míra inflace, což vede k další ztrátě kupní síly zaměstnanců, jejichž mzdy pravděpodobně v blízké budoucnosti nebudou na inflaci dostatečně reagovat.

Vlády přijaly rozsáhlé balíčky úlev zaměřené na zmírnění dopadu inflace na domácnosti a rodiny a na jednotlivá odvětví. Ve velké míře uplatnily fiskální opatření, například snížení daňové sazby. Tato opatření jsou obvykle dočasná, ale jejich platnost byla pravidelně prodlužována. Na kolektivní vyjednávání o mzdách však téměř žádná konkrétní opatření neměla vliv, s výjimkou inflačního příspěvku v Německu.

Klíčová zjištění

Systémy kolektivního vyjednávání o mzdách a mechanismy stanovování odměn se v jednotlivých zemích EU značně liší. Pokud jde o úroveň, na které se vyjednávání nejčastěji odehrává, a vazby mezi jednotlivými úrovněmi vyjednávání, existují značné rozdíly. Cílem indexace mezd je propojit vývoj mezd se skutečnou změnou životních nákladů, aby bylo zajištěno, že reálné mzdy nebudou předstíženy inflací. Ve většině členských států jsou mzdy určovány v rámci procesu kolektivního vyjednávání o mzdách na základě jednání a nezávislosti sociálních partnerů na úrovni odvětví a podniků. Jen několik členských států uplatňuje postupy automatické úpravy mezd.

Analýza přizpůsobení odvětvového kolektivního vyjednávání o inflaci byla provedena pro čtyři odvětví: chemický a farmaceutický průmysl, kovozpracující průmysl a služby (pohostinství a práce v domácnostech). Důkazy shromážděné v těchto odvětvích a analyzované ve třech členských státech (Francii, Itálii a Německu) ukazují, jak se vyjednané mzdy snažily s obtížemi udržet krok s vývojem inflace. Ve většině analyzovaných případů rostly vyjednané mzdy pomaleji než inflace.

Tvorba mezd vykazuje různý vývoj: v některých odvětvích se zdá, že vyjednané mzdy vývoj inflace dohánějí, zatímco v jiných odvětvích mzdy zaostávají. Vysvětlení zjištěných rozdílů poukazuje na určitý druh přerozdělovacího vzorce, podle něhož je reálný růst mezd vyšší u pracovníků s nižšími mzdami, a to buď proto, že se nacházejí na konci mzdové stupnice, nebo prostě proto, že pracují v odvětvích s relativně nízkými mzdami (pohostinství a práce v domácnostech).

Zvláštní pozornost si zaslouží úloha minimálních mezd v procesu tvorby mezd. Ačkoli ve Francii a v Německu minimální mzdy nehrají v kolektivních smlouvách přímou roli, kolektivní vyjednávání ovlivňují nepřímo.

Přestože v posledních obnovených kolektivních vyjednáváních hrály mzdy významnou roli, nevedlo to k vypuštění dalších témat, například pracovní doby nebo přizpůsobení se technologickým změnám. Je však pravda, že v procesu vyjednávání jsou mzdy kontroverznější, což mohlo nepřímo přispět k tomu, že při kolektivním vyjednávání bylo věnováno méně pozornosti ostatním tématům v dohodách, ačkoli se nestávají méně důležitými.

V porovnání s podmínkami pro tvorbu mezd během velké recese, kdy hrozba nezaměstnanosti vedla odbory k ústupkům (v oblasti mezd), aby byla zajištěna pracovní místa, takové ústupky v roce 2022 z důvodu nedostatku pracovních sil a dovedností do značné míry nutné nebyly a při vyjednávání hrály větší roli distribuční aspekty nedostatku.

Z analýzy kolektivních smluv vyplynuly značné rozdíly mezi jednotlivými odvětvími, které nejsou vždy v souladu se stávajícími vysvětleními vývoje mezd. Výrazně vyšší nárůst mezd byl zaznamenán v odvětví pohostinství a práce v domácnostech. I když je vzhledem k tomu, že zvýšení mezd bylo v některých případech doprovázeno jednorázovými odměnami, obtížné odhadnout reálný nárůst mezd v kolektivních smlouvách v jednotlivých odvětvích, z údajů lze usoudit, že v odvětví služeb, které se vyznačuje nižší produktivitou, kvalifikací, členstvím v odborech a pokrytím kolektivními vyjednáváními, došlo k výraznějšímu nárůstu než v chemickém a kovozpracujícím průmyslu.

Pro vysvětlení tohoto nesouladu mezi vývojem a očekáváním je třeba zohlednit nedostatek pracovních sil, který vedl ke zvýšení mezd ve službách, a to bez ohledu na slabost odborů v tomto odvětví. Kromě toho svoji roli hrají i instituce. Vyšší nárůst mezd v odvětví služeb rovněž pomáhá vysvětlit existenci formalizovaného mechanismu indexace mezd podle spotřebitelských cen.

Politické ukazatele

- Inlace je zpět. I když se očekává, že do roku 2025 se bude postupně snižovat, podle prognóz bude růst cen ve střednědobém horizontu pokračovat. Celkový přetrvávající pokles reálných mezd by z dlouhodobého hlediska nebyl udržitelný, neboť sociální konflikty, protestní akce a pracovní spory v rámci kolektivního vyjednávání mohou v krátkodobém horizontu eskalovat, což by mohlo ohrozit strategické cíle EU pro souběžnou ekologickou a digitální transformaci.
- Odvětvové kolektivní vyjednávání se v posledních několika letech vyvíjelo a v rámci EU se začaly objevovat různé tendence. K prozkoumání těchto rozdílných trendů je zapotřebí další výzkum. Zapotřebí je také co nejdříve zlepšit shromažďování a včasné poskytování údajů o mzdách v EU, což pomůže podpořit rozhodování v oblasti hospodářské politiky.
- Odvětvová kolektivní vyjednávání jsou značně ovlivňována novými faktory, například nedostatky pracovních sil a dovedností. Přestože nedostatek pracovních sil se obvykle týká pracovních míst spojených s ekologickou a digitální transformací, s nedostatkem pracovníků na méně placených pracovních místech se potýká rovněž odvětví služeb. V zájmu snížení nedostatku pracovních sil by měly být posíleny investice do změny kvalifikace a prohlubování dovedností, odborné přípravy a zlepšování pracovních pobídek a další cílené politiky pro konkrétní odvětví, a to v souladu s návrhem Evropské komise v rámci Evropského roku dovedností 2023.
- V souladu s prováděním směrnice (EU) 2022/2041 o přiměřených minimálních mzdách a s klíčovými cíli Agendy pro udržitelný rozvoj 2030 by měly být přijaty veřejné politiky a opatření, které respektují nezávislost sociálních partnerů, aby bylo posíleno kolektivní vyjednávání o mzdách a zajištěno, že míra růstu minimální mzdy a její aktualizace budou odpovídat inflaci a chránit pracovníky s nízkými příjmy.

Další informace

Zprávu *Tackling rising inflation in sectoral collective wage bargaining* (Řešení rostoucí inflace v rámci odvětvového kolektivního vyjednávání o mzdách) naleznete na adrese <https://eurofound.link/ef23005>.

Vedoucí výzkumu: Ricardo Rodriguez Contreras
information@eurofound.europa.eu